

Ritt Bjerregards tale om fremtidens fødevarer

Taler

Ritt Bjerregaard
Ordfører for
Socialdemokratiets
Fødevareudvalg

Dato

27. marts 2003

Omstændigheder

Konference i FDB

Tak for invitationen til at tale om fremtidens fødevarer – det er et område, som optager flere og flere mennesker.

Og jeg kunne godt tænke mig at begynde med at slå én ting fast:

Der er mad nok i Europa!

Der er i dag så meget mad i Europa, at vi i perioder har efterladt bunker af det i hangarer for at sikre prisen.

Og der er så meget mad i Europa, at det ikke længere er et spørgsmål om, hvorvidt vi spiser, men hvad vi spiser – og en stor del af os bruger endda mange

kræfter på ikke at spise for meget.

Derfor er det afgørende, at vi nu får en relevant diskussion om, hvad vi forventer – og kræver – af fremtidens fødevarer.

For forventningerne og kravene kan ikke kun rettes mod eet sted. Det er ikke kun et spørgsmål om at forvente bæredygtig udnyttelse af vores natur hos primærproducenterne, anstændig forarbejdning hos industrien, reelle valg i detailhandelen og ansvarlig optræden hos os forbrugere ... Det er også et spørgsmål om de overordnede politiske rammer for fødevarernes tur fra jord til bord.

Historisk set har fødevarerproduktionen i Europa været domineret af behovet for at få produceret nok mad. Det gjaldt især efter Anden Verdenskrig, hvor Europa virkelig skulle oppe sig for at kunne brødføde sig selv, og det var hele ideen bag den fælles landbrugspolitik i EU. Det mål er nået nu. Alligevel har vi desværre fastholdt alle støtteordningerne, og de forvrider i dag verdenshandelen, modarbejder kvaliteten i produktionen og giver forbrugerne alt for høje priser.

Derfor handler fremtidens fødevarerpolitik ikke om at sikre en øget produktion, men om at sikre kvaliteten, sundheden og bæredygtigheden – og der er nok at tage fat på.

Helt konkret viser dansk og europæisk landbrug krisetegn, som indikerer, at vi for længst har nået grænsen for, hvor meget og hvor billigt vi kan producere.

Jeg behøver vel bare at nævne BSE-krisen ... mund- og klovesyge ... salmonella ... campylobacter ... DT 104 – og så selvfølgelig den behandling, vi i dag byder husdyrene.

Og selv om opgaven kunne synes ligetil, så er der mange forhindringer ret forude, når vi skal have fødevarereproduktionen på rette spor.

Der er ekstremt store pengeinteresser på spil, og den monopollignende status i både forarbejdningsindustrien og i detailhandelen gør det i dag uhyre svært at trænge igennem for de producenter, der tilbyder et reelt alternativ.

Hvis det skal ændres, kræver det en politisk vilje, vi indtil nu ikke har set hos den siddende regering.

På blot halvandet år har vi set en række eksempler på kortsynethed hos regeringen, når det gælder vores fødevarer – tiltag, som hele tiden er med til at skubbe udviklingen i en helt forkert retning. Jeg skal bare nævne nogle eksempler:

Der er et markant behov for et mere varieret udbud af fødevarer ude på hylderne – et udbud, der ikke kun er styret af markedsføringsbidrag og Space Management. Alligevel tøvede regeringen ikke med at nedlægge Måltidets Hus, som med sine udstillinger blandt andet var med til at profilere de mange små danske producenter af kvalitetsfødevarer, vi aldrig møder ude i supermarkederne. Måltidets Hus spillede også en væsentlig rolle i arbejdet med at få fokus på måltidet som et samlingspunkt i vores hverdag – og som et sted, hvor kvalitet naturligt hører hjemme.

Det er også almindeligt kendt, at der ligger en voldsom og væsentlig opgave foran os, når det handler om børns madvaner. Så længe børn fra alle sociale lag sendes i skole uden morgenmad, men med en tyver i lommen, som hurtigt brændes af på bagerbrød, har vi et problem. Og så længe 15 pct. af danske skolebørn er overvægtige, er vi på vej til en fedmeepidemi, der vil udvikle sig til et meget dyrt samfundsproblem. Men heller ikke her tøvede regeringen med at nedlægge et af de mest succesfulde tiltag, der er skabt – nemlig Børnekostpuljen – eller madpakkeordningen, som den hurtigt blev døbt.

Heller ikke vores fødevarerikkerhed synes at være væsentlig for den nuværende regering, efter den har valgt at skære drastisk i fødevarekontrollen, hvor man har lukket 5 ud af landets 11 mikrobiologiske laboratorier. Og den nødvendige viden om blandt andet risici er nedprioriteret, efter der er skåret mere end 200 millioner kroner i fødevarerforskningen. Det er til gengæld dejligt at se, at smiley-ordningen fungerer godt og at alle er glade for den. Men det er bydende nødvendig, at ordningen følges med en ordentlig kontrol – ellers bliver det blotte tomme ord og ingen handling.

Vi vil ikke acceptere snyderi og usikker og uansvarlig omgang med fødevarer. Derfor har Socialdemokraterne fremsat et forslag om indførelse af et erhvervskørekort, der skal sikre at omgang med fødevarer ikke overlades til tilfældigheder. Samtidig vil det have en betydelig effekt på bekæmpelsen af sort arbejde og snyd med moms.

Endelig var det kortsigtet at nedlægge strukturprojektordningen, der støttede små og mellemstore virksomheders investeringer. Socialdemokraterne finder det ualmindeligt ærgerligt, at virksomhederne har mistet chancen for at få et væsentligt løft i mulighederne for at investere i forbedringer af deres produktionsapparat. Det er uforståeligt, at de små virksomheder ikke skal have mulighed for at øge eksporten – ikke mindst af økologiske produkter. Ved at genindføre ordningen kunne de små virksomheders konkurrenceevne forbedres væsentligt. Blandt andet over for de andre europæiske små og mellemstore virksomheder, der opnår massiv støtte i hjemlandet.

Men fødevarepolitik skabes ikke af politikerne alene. Arla er stort set enerådende i dag inden for dansk mælkeproduktion med en markedsandel lige omkring de 95 %. Hvis vi vender os mod slagteribranchen, er situationen nogenlunde den samme. Her sidder Danish Crown tungt på markedet. Danish Crown slagter 92 % af alle danske svin. Dertil gennemfører Danish Crown 58,5 % af det samlede antal slagtninger på oksekødsområdet. Et sidste eksempel er Danisco, der står for 99 % af det samlede salg af sukker. Det giver alt for lidt konkurrence.

I dag er en urimelig stor del af beslutningerne fordelt på meget få hænder, og der er ingen tvivl om, at også detailhandelen sidder på en stor del af magten. En position jeg godt kunne tænke mig at se udnyttet væsentlig mere til forbrugernes fordel.

Gang på gang skal vi lægge ører til forklaringer om, at det jo er forbrugerne, der bestemmer udvalget af varer – og gang på gang må vi konstatere, at forbrugerne jo nu engang kun kan vælge mellem de varer, der er til stede.

Og jeg er fristet til at sige, at hvis detailhandelen ikke er i stand til at forvalte den monopollignende status forsvarligt, så må det reguleres ved lov, så forbrugerne har reelle valg og reelle alternativer, når vi køber ind.

Jeg ser fremtidens fødevarepolitik kendetegnet ved tre ting: bæredygtighed, mangfoldighed og konkurrencedygtighed.

Bæredygtighed betyder, at landbruget producerer på en måde, der er skånsom overfor naturen, ufarlig og sund for forbrugerne og ansvarlig overfor kommende generationer. Når man siger bæredygtighed, har man også sagt økologi, og her må vi konstatere, at hvor netop FDB – i dag COOP – måske tidligere var langt fremme med hensyn til at fremme det økologiske salg, så må vi spørge os selv, om ikke den forbrugerrettede tanke i dag er gået lidt fløjten.

Hvad skete der med STIL KRAV, DET GØR VI sloganet? Blev de krav rent faktisk stillet – og gør de stadig det, eller er det smart markedsføring?

De økologiske producenter i Danmark har været spydspidser i en udvikling, der har gjort det danske fødevarerudbud betydeligt mere varieret, og på et højere plan har den udvikling været med til at skubbe til hele landbruget. Men også her skal der initiativ til i dag, for et eller andet sted undervejs var det, som om økologerne faldt i søvn til den stille lyd af succes.

For mig er der ingen tvivl om, at økologien er vejen frem, men her skal der arbejdes langt mere med en regulær spisekvalitet – idealisme alene er ikke nok til at få os til hver dag at betale mere for varerne, og alt for ofte kommer de økologiske varer middelmådigt ud af smagstest og lignende.

Når det er sagt, så er økologien vores eneste alternativ til den rovdrift, vi ser drevet på naturen i disse år, og her ville de klæde den magtfulde detailhandel at sætte kræfterne ind – ligesom det ville klæde de store producenter som for eksempel Arla at påtage sig en ansvarlig rolle i vores samfund – og bruge nogle af de mange ressourcer på at sikre den bæredygtige udvikling.

Problematikken omkring Øllingegaard viser med al ønskelig tydelighed, at der er et problem, når de økologiske mejeri ikke kan få økologisk mælk nok – mens Arla henter økologisk mælk og smider det i tankvognen sammen med bulkvaren.

Mangfoldighed betyder, at vi skal sikre, at der også er plads til små landbrugere og producenter. For det kan være svært at være 'den lille' i dansk landbrug i dag.

Den skærpede internationale konkurrence har skabt en situation, hvor store firmaer har opkøbt de små i den hårde kamp om profit.

Med udvidelsen af EU vil vi se en stadig større produktion af den bulkvare, Danmark er så god til, og landbruget skal spørge sig selv, om ikke det ville være klogt i tide at satse på de kvalitetsprodukter, der vil være fremtiden – og som vil være det eneste, vi på længere sigt kan konkurrere på.

Forbrugerne bør have et mere varieret udbud at vælge i mellem, og det er med til at skærpe konkurrencen på kvalitet frem for kvantitet. Ved at støtte mangfoldigheden i dansk fødevarepolitik, tager vi et vigtigt skridt væk fra trenden mod den globale enhedsmag, hvor fødevarer er så industrialiserede og standardiserede, at den kulinariske smagsoplevelse er fuldstændig ens i Solrød og Singapore.

Det maner til eftertanke, at over halvdelen af det amerikansk producerede oksekød køres igennem en kødhakkemaskine, og derefter havner mellem to halve hvedeboller og bliver solgt som burgere. De store fastfoodkæder, som trænger frem i kølvandet på globaliseringen, kan ikke tillade sig at have levnedsmiddelskandaler, og anvender derfor en streng kontrol. Produkterne er ulastelige, men det gør dem ikke til kvalitetsprodukter.

Vi bliver nødt til at satse på de små producenter. De er gode til at tænke nyt – det er de nødt til at være for at kunne klare sig i konkurrencen med de store. De er også nødt til at levere en ordentlig kvalitet. Udover at de ofte er frontløbere hvad angår kvalitet og nytænkning, så er de også med til at holde de store

producenter til ilden. Det er godt for alle – ikke mindst forbrugerne.

Konkret kan vi bakke op om de små producenter ved for eksempel at genindføre strukturprojektordningen. Den har netop til formål at støtte små og mellemstore virksomheders investeringer. Og det er let at stå her og sige, men ord gør det ikke alene, der skal handling bag, og derfor har jeg i dag i folketinget fremsat forslag om, at strukturprojektordningen genindføres.

Fra politisk side må vi også sørge for at de store monopoldannelser inden for fødevarerindustrien får noget modspil. Jeg tror ikke, at store tunge monopolvirksomheder alene kan leve op til krav om mangfoldighed og kvalitet, som fremtidens forbrugere vil stille.

Her vil jeg gerne fremhæve Socialdemokraternes forslag om at luge ud i det kammerateri, der hersker, når de offentlige midler i produktions- og promillefondene skal fordeles. Vi vil nemlig ikke acceptere at enkelte dominerende virksomheder sidder og uddeler penge til sig selv og på den måde modvirker en mangfoldig udvikling.

Konkurrencedygtighed hænger nøje sammen med mangfoldighed og bæredygtighed. Vi skal satse på nicheproduktionen, på kvaliteten. Det handler om gøre Danmark kendt i udlandet for lækre fødevarer, skønne specialiteter, et rigt udbud og produktionsmåder kendetegnet ved omhu og bæredygtighed. Det kan nemlig godt være, at vi får vanskeligt ved at konkurrere med udlandet, når det gælder masseproduktion af billige fødevarer.

Kernen i fremtidens fødevarepolitik er kvalitet! Og hvis den skal sikres, skal der ruskes op i alle led i den lange kæde, fødevarerne passerer igennem, før de havner i munden. Kun en ting er sikkert: Status quo er bare ikke godt nok!

Kilde

Manuskript tilsendt fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Politisk tale, Socialdemokratiet

Relateret

Ritt Bjerregaards tale ved Dansk Familielandbrugs landsmøde
3. februar 2001

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/fremtidens-foedevarer>